

Explico. Cum appetitus seu voluntas ad aliquid movetur tamquam ad aliquid perfectivum subiecti appetentis quod habet rationem finis, eius tendentia fertur ad bonum reale, quia motus voluntatis fertur ad rem, non ad intentionem. Verum ad hoc ut possit moveri a bono, requiritur tamquam necessaria conditio ut illud bonum sit cognitum ut sibi conveniens, quia ignoti nulla cupido.

Oppon. 8.º Finis seu bonum praesupponit ceteras causas, nempe efficientem et formalem. Sed si praesupponit alias causas, non est prima omnium causa. Ergo finis non est causa causarum.

Resp. Dist. mai. Praesupponit reliquas causas in essendo, *Conc.* In causando, *Neg. Contradist. min et Neg. cons.*

Explico. Cum finis sit quid ultimum in esse, necessario debet ante se praesupponere alias causas in essendo. Sed quod est ultimum in ordine executionis, est primum in ordine intentionis, et sic in causando est prima omnium causa.

FINIS PHILOSOPHIAE PRIMAE.

INDEX RERUM

QUAE IN HOC PRIMO VOLUMINE CONTINENTUR

LECTORI BENEVOLO.

De philosophia christiana ad mentem S. Thomae Aquinatis instauranda . . . . . Pag. v

LOGICA

APPARATUS AD UNIVERSAM LOGICAM I

LOGICA MINOR

TRACTATUS PRIMUS. De prima mentis operatione.

CAPUT I. De natura et proprietatibus simplicis apprehensionis eiusque externo signo, seu de termino mentali et de termino orali.

ART. 1. Simplex apprehensio definitur eiusque varii respectus recensentur	17
ART. 2. De externa expressione conceptus seu de termino orali	21
ART. 3. De terminorum partitionibus	23
ART. 4. De aliis terminorum partitionibus	25

CAPUT II. De universalibus prout ad logicam spectant 28

ART. 1. De definitione et partitione notionis universalis	29
ART. 2. De quinque universalibus seu de praedicabilibus	31
ART. 3. Generum, specierum, differentiarum partio ac coordinatio	36
ART. 4. De antepraedicamentis	39
ART. 5. De praedicamentis seu categoriis generatim	41
ART. 6. De quatuor primis praedicamentis in particulari	46
ART. 7. De aliis sex praedicamentis quae vocantur principia	51
CONCLUSIO	55
ART. 8. De hypotheseis seu de postpraedicamentis	56

CAPUT III. De quibusdam terminorum passionibus.

ART. 1. De proprietatibus terminorum	59
ART. 2. De definitione et divisione	61

TRACTATUS SECUNDUS. De secunda mentis operatione 71

CAPUT I. De iudicio et de enuntiatione.

ART. 1. De definitione et natura iudicii	72
ART. 2. De nomine prout est pars enuntiationis	75
ART. 3. De verbo	77
ART. 4. De oratione	78
ART. 5. De enuntiatione seu de propositione	80

CAPUT II. De propositionum divisionibus et proprietatibus.

ART. 1. Variæ propositionum partitiones enodantur	Pag. 82
ART. 2. De proprietatibus propositionum	87
ART. 3. De propositionibus modalibus	92
ART. 4. De propositione composita seu hypothetica	95

TRACTATUS TERTIUS. De tertia mentis operatione 99

CAPUT I. De ratiocinio et de eius exteriori signo.

ART. 1. Natura mentalis discursus explanatur	100
SCHOLION. De prioribus et posterioribus analyticis	104
ART. 2. De argumentatione seu de syllogismo et de eius divisione	105
ART. 3. De figuris et modis syllogismi	108
ART. 4. Demonstratur a priori novemdecim modos bene et necessario concludere	111
ART. 5. De legibus syllogismi	114
ART. 6. De aliis argumentationibus et de syllogismo composito	118
SCHOLION. Quomodo ex falso concluditur verum	120

CAPUT II. De inductione et de syllogismo sophistico.

ART. 1. Natura syllogismi inductivi inquiritur	121
ART. 2. De inductione quæ fundatur in experientia sensibili	126
ART. 3. De disputatione seu de scholastica concertatione	130
ART. 4. De fallaciis seu de syllogismo sophistico	133

LOGICÆ MINORIS CONCLUSIO 137

LOGICA MAIOR

TRACTATUS UNICUS. Præcipuæ quæstiones enodantur de singulis humani intellectus operationibus 139

QUÆSTIO I. DE UNIVERSALIBUS SECUNDUM REM ET INTENTIONEM SPECIATIS 140

ART. 1. Præsupponenda ad quæstionem de universalibus	142
ART. 2. De definitione universalis	144
ART. 3. Doctrina Nominalium et Conceptualium expenditur	149
Solvuntur difficultates	153
ART. 4. Falsus realismus exponitur et refellitur	156
Solvuntur difficultates	160
ART. 5. Quomodo universalis sint in rebus et in intellectu	163
Solvuntur difficultates	168
ART. 6. De universali directo et reflexo	172
ART. 7. De actibus intellectus ad efformandum universale requisitis	174
Solvuntur difficultates	176
Conspectus totius quæstionis	177

QUÆSTIO II. DE RATIONE VERITATIS ET DE ACTU INTELLECTUS IN QUO FORMALITER REPERITUR.

ART. 1. De formali ratione veritatis	Pag. 180
Solvuntur difficultates	185
ART. 2. An veritas sit in intellectu componente et dividente	188
Solvuntur difficultates	193
ART. 3. An in simpliciter apprehensione et in sensu quædam invenitur veritas	196

QUÆSTIO III. DE ACQUISITIONE ET POSSESSIONE VERITATIS.

ART. 1. De variis statibus, in quibus intellectus reperiri potest	200
ART. 2. De certitudinis existentia eiusque diversis speciebus	204
Certitudo fidei	209
Solvuntur difficultates	210
ART. 3. De scepticismo eiusque causis et varia fortuna	213
ART. 4. Universalis dubitatio seu scepticismus refellitur	219
Solvuntur difficultates	224
ART. 5. De instrumentis seu mediis assequendæ veritatis	228
Solvuntur difficultates	236
ART. 6. De criterio veritatis seu de causa certitudinis	240

QUÆSTIO IV. DE PRINCIPIIS SCIENTIARUM SEU DE AXIOMATIBUS 247

ART. 1. De primo principio cognitionis nostræ	248
Solvuntur difficultates	253
ART. 2. De principiis experimentalibus seu syntheticis	254
Solvuntur difficultates	261
SCHOLION. De Kantianis principiis syntheticis a priori	264

QUÆSTIO V. DE SYLLOGISMO SCIENTIFICO SEU DE NATURA, PROPRIETATIBUS ET CAUSIS DEMONSTRATIONIS 266

ART. 1. De definitione et natura scientiæ	267
Solvuntur difficultates	272
ART. 2. De demonstratione	275
Solvuntur difficultates	277
ART. 3. De proprietatibus perfectæ demonstrationis	280
Solvuntur difficultates	284
ART. 4. De causalitate præmissarum seu de medio demonstrationis	287
Solvuntur difficultates	293
ART. 5. De conclusione et de præcognitis	296
De demonstratione reversiva	299

QUÆSTIO VI. DE UNITATE ET DISTINCTIONE SCIENTIARUM ET DE EARUM NUMERO ET ORDINE 300

ART. 1. De scientiarum unitate et distinctione	301
Solvuntur difficultates	305
ART. 2. De partitione et numero scientiarum	306
ART. 3. De subiectione et coordinatione scientiarum	310
ART. 4. De sacra doctrina seu de theologia scholastica	314
ART. 5. De methodo	316

PHILOSOPHIA PRIMA SEU ONTOLOGIA

PROLEGOMENA . . . . . Pag. 318

TRACTATUS PRIMUS. De ente communi prout est principium categoriarum et de notionibus, quae cum ipso convertuntur.

QUAESTIO I. EVOLVITUR NOTIO ENTIS TRANSCENDENTIS ET PERYESTIGATUR QUOMODO DESCENDAT AD INFERIORA QUIBUS ATTRIBUITUR.

ART. 1. De ente, essentia, et esse, et de variis entis divisionibus	327
ART. 2. De ente prout est principium categoriarum	331
Solvuntur difficultates	336
ART. 3. Quomodo ens praedicatur de inferioribus	339
Solvuntur difficultates	342
ART. 4. Quomodo notio entis contrahitur in suis inferioribus	344
Solvuntur difficultates	349
ART. 5. Utrum notio entis sit generica	352
Solvuntur difficultates	354
SCHOLION. Conferetur doctrina S. Thomae cum placitis Scoti	356

QUAESTIO II. DE ANALOGIA ENTIS. 358

ART. 1. De natura et partitionibus analogiae	359
SCHOLION. De unitate conceptus analogi	363
ART. 2. An ens praedicetur univoce vel analogice de inferioribus	364
Solvuntur difficultates	368
ART. 3. Quomodo ens praedicatur analogice de suis inferioribus	373
SCHOLION. Ad vitandas aequivocationes	375

QUAESTIO III. DE NOTIONIBUS TRANSCENDENTIBUS QUAE CONVERTUNTUR CUM ENTE COMMUNISSIMO 376

ART. 1. De unitate entis eiusque speciebus	377
ART. 2. De pluralitate et diversitate entis	381
ART. 3. De habitudine unius ad ens et ad multitudinem	385
Solvuntur difficultates	388
ART. 4. De veritate entis	393
Solvuntur difficultates	399
SCHOLION. De falsitate	403
ART. 5. De bonitate entis	404
Solvuntur difficultates	407
SCHOLION. Quid malum?	410

TRACTATUS SECUNDUS. De divisione entis in potentiam et actum, et in decem suprema rerum genera.

QUAESTIO I. DE ENTE IN POTENTIA ET DE ENTE IN ACTU 411

ART. 1. Declarantur notiones potentiae et actus	413
ART. 2. De comparatione potentiae et actus	418
ART. 3. De essentia et esse in rebus creatis	427
ART. 4. Distinctio realis inter essentiam et esse in creaturis vindicatur	430
Solvuntur difficultates	435
ART. 5. Disquisitio de mente S. Thomae	441

QUAESTIO II. DE NATURA COMPOSITIONIS EX ESSENTIA ET ESSE ET DE EIUS COMPONENTIBUS . . . . . Pag. 446

ART. 1. Compositio entis in quantum est ens confertur cum compositione entis materialis	447
ART. 2. An existentia in creaturis sit accidens vel reducatur ad substantiam	450
Solvuntur difficultates	454
ART. 3. De multiplici entium gradu seu de diversis rerum essentiis	456
ART. 4. De essentiis substantiarum compositarum	460
Solvuntur difficultates	470
ART. 5. An essentiae rerum visibilibus sint compositae et divisibiles	472
Solvuntur difficultates	478

QUAESTIO III. DE PRAEDICAMENTO SUBSTANTIAE 481

ART. 1. De notione substantiae generatim inspectae	482
SCHOLION I. Substantia non definitur strictè: eius conceptus est maxime positivus	485
SCHOLION II. De quibus praedicatur substantia categorica	486
SCHOLION III. De falsis definitionibus substantiae	487
ART. 2. De principio individuationis in substantiis materialibus	491
ART. 3. De distinctione individui materialis ab essentia	498
ART. 4. De mente S. Thomae circa individuationem	504
Solvuntur difficultates	509
SCHOLION. Differentia inter unum et individuum	516
ART. 5. De natura et constitutivis principii individuationis seu de materia signata	518
Solvuntur difficultates	523
ART. 6. De mente S. Thomae circa constitutionem individui	529
ART. 7. De subsistentia	533
ART. 8. De distinctione naturae et suppositi	543
SCHOLION. Auctores oppositarum sententiarum ad S. Thomam confugiunt	550

QUAESTIO IV. DE CATEGORIIS ACCIDENTIUM GENERATIM 552

ART. 1. De definitione et variis partitionibus accidentium	553
ART. 2. De inhaerentia accidentium	558
Solvuntur difficultates	561
ART. 3. De reali distinctione accidentium a substantia	564
Solvuntur difficultates	568
ART. 4. An accidentia possint a Deo conservari in esse sine subiecto	572
Solvuntur difficultates	575
ART. 5. De habitudine substantiae ad diversa accidentia	579

QUAESTIO V. DE CATEGORIIS ACCIDENTIUM SINGILATIM INSPECTIS.

ART. 1. De praedicamento qualitat.	584
ART. 2. De praedicamento relationis, seu ad aliquid	590
SCHOLION. Relativa secundum esse, et secundum dici	597
ART. 3. An relatio realiter distinguatur a fundamento	599
Solvuntur difficultates	606

TRACTATUS TERTIUS. De principis et causis entis.

QUAESTIO I. DE RATIONE PRINCIIPII ET CAUSAE, ET DE CAUSARUM SPECIEBUS 614

ART. 1. De ratione principii et causae	615
ART. 2. De diversis causarum generibus	618
Solvuntur difficultates	622

QUAESTIO II. DE QUATUOR CAUSARUM SPECIEBUS SINGILLATIM CONSIDERATIS	Pag. 625
ART. 1. De causalitate materiae et formae	626
Solvuntur difficultates	629
ART. 2. De notione et partitionibus causae efficientis	630
ART. 3. An creaturae sint causae efficientes	634
SCHOLION. De causa instrumentali	638
Solvuntur difficultates	641
ART. 4. De causa finali	645
Solvuntur difficultates	650

